

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

REMISSVAR (SOU 2016:62)

Ökad insyn i välfärden

Utredningens förslag

Utredningens uppdrag är att lämna förslag på hur offentlighetsprincipen i praktiken kan införas i privat utförd, offentligt finansierad vård och omsorg, fristående förskolor och fritidshem samt vuxenutbildning, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Utgångspunkten är att finna former för genomförande som inte onödigtvis ökar administrationen för utförarna samt att brukarnas integritet skyddas. Utredningen föreslår att:

- 1) Offentlighetsprincipen ska, med några få undantag, införas hos privata aktörer som bedriver offentligt finansierad verksamhet inom hälso- och sjukvården, omsorgen samt skolan.
- 2) Bestämmelserna om meddelarskydd för anställda och uppdragstagare ska gälla även för anställda och uppdragstagare hos sådana enskilda juridiska personer som omfattas av offentlighetsprincipen genom de föreslagna bestämmelserna.
- 3) Utredningen gör bedömningen att fysiska personer som bedriver offentligt finansierad verksamhet inom välfärden inte bör omfattas av offentlighetsprincipen

Saco tar inte ställning till övriga förslag och bedömningar i utredningen.

Bestämmelserna föreslås träda ikraft 1 januari, 2019.

Sacos svar i sammandrag

Saco anser att öppenhet och transparens inom välfärdssektorn är en nödvändighet som främjar god kvalitet. Att även låta privata aktörer som driver offentligt finansierad välfärd omfattas av offentlighetsprincipen skulle av allt att döma öka graden av möjlig insyn. Det är viktigt, speciellt i ljuset av att kommuner och landsting i allt större utsträckning köper verksamhet av privata aktörer. Att även låta meddelarskyddet gälla anställda hos dessa privata aktörer stärker offentlighetsprincipen. Saco stöder därför förslagen.

Saco ser samtidigt farhågor med förslaget om att även privata aktörer med offentligt finansierad verksamhet ska omfattas av offentlighetsprincipen. Det kommer att medföra en ökad administrativ börda och kräva utbildningsinsatser, vilket är förenat med ökade

kostnader för den enskilde aktören. Det kommer att slå speciellt mot mindre aktörer med liten administrativ kapacitet. Att undanta fysiska personer från att omfattas av offentlighetsprincipen i det här sammanhanget tycker Saco är rimligt.

Sacos ställningstagande

Under de senaste två decennierna har den offentliga välfärden öppnats upp och det har blivit allt vanligare att kommuner och landsting köper verksamhet från privata utförare. Det har också blivit vanligare att de som tar del av välfärdstjänsterna själva väljer vilka som ska utföra tjänsterna. Under 2015 bestod runt 12 procent av kommunernas och landstingens kostnader av köp av verksamhet från andra utförare. Detta är dessutom en utveckling som ser ut att fortsätta. Arbetet med att säkerställa en god kvalitet av offentligt finansierade välfärdstjänster utförda i privat regi blir därför allt viktigare.

Att välfärdssektorns tjänster präglas av god kvalitet är viktig oavsett om den drivs i privat eller offentlig regi, och säkerställs bäst genom att låta verksamheterna präglas av öppenhet och transparens. Det leder till en naturlig sanering av aktörer som erbjuder välfärdstjänster av undermålig kvalitet, och främjar resursutnyttjandet i välfärden. I det här sammanhanget är offentlighetsprincipen en viktig komponent som ger medborgarna en möjlig insyn i offentligt finansierad verksamhet bland privata aktörer. Offentlighetsprincipens viktigaste funktion ligger dock i kontroll av vad offentliga medel används till, och däri ligger en strävan mot att offentliga medel ska användas effektivt och på ett sätt som främjar tjänster av god kvalitet. En offentlighetsprincip som ökar möjligheterna att granska och kvalitetssäkra skattefinansierad privat utförd verksamhet medför dessutom att vinstreglering i syfte att säkra kvaliteten blir överflödig. Men det handlar också om medborgarnas möjligheter till ansvarsutkrävande gentemot politikerna.

Om huvudsyftet med förslaget är att främja kvaliteten inom välfärden så finns det dock fler aspekter som bör beakta. Ett viktigt problem är att tydliggöra vad som menas med kvalitet. Eftersom det saknas en allmänt accepterad definition av vad som ska betraktas som god kvalitet så måste begreppet tydliggöras, så att det finns en officiellt enhetlig definition att förhålla sig till. Det är till exempel tydligt att fackliga organisationer ofta ser hög bemanning som ett mått på kvalitet, medan privata såväl som offentliga utförare har andra mått på kvalitet som de prioriterar.

Ett annat stort problem idag är att insynen i offentliga så väl som privata verksamheter är begränsad på grund av att det saknas en samlad statistik. Det gör det komplicerat att genomföra kvalificerade utredningar. Detta är också något som lyfts av utredningen som konstaterar att omfattningen av privata aktörers verksamhet i flera delar är svåröverskådlig. Data måste hämtas från en mängd olika källor, och olika intressenter presenterar materialet på komplicerade sätt för att

gynna deras intressen. Initiativet *Välfärdsinsyn*, som är ett samarbete mellan arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer kopplad till vård och omsorg, rapporterar att det nästan är omöjligt att få fram hur det ser ut på enhetsnivå både i företag och kommuner och landsting. Eftersom det finns ett behov av att få en samlad bild av hur välfärdssektorn fungerar är detta något som regeringen bör prioritera och främja aktivt som ett sätt att förhindra att felaktiga föreställningar om välfärdssektorn sprids. Negativa föreställningar baserade på felaktiga grunder skulle kunna påverka medborgarnas vilja negativt att via skattemedel finansiera den generella välfärden. Att samla data på en central plats skulle dessutom ge brukarna en rimlig möjlighet att jämföra alternativ innan de gör sina val.

Saco tillstyrker utredningens förslag om att även införa meddelarskydd och meddelarfrihet för anställda bland privata aktörer som bedriver offentligt finansierad verksamhet inom ramen för de välfärdstjänster som utredningen omfattar. Saco ser därför helst att det sker en samordning med proposition 2016/17:31 om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet som är speciellt riktad mot skola, vård och omsorg samt utredningen "Ett stärkt meddelarskydd för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade, dir 2016:4". Ett meddelarskydd för anställda bland privata aktörer stärker offentlighetsprincipen.

Det saknas en fördjupa konsekvensanalys kopplad till jämställdhetsaspekter. Kvinnors och mäns utbildningsval innebär att kvinnor är överrepresenterade inom välfärdssektorn. Det innebär också att kvinnor kommer att beröras i hög omfattning av förslaget, speciellt med tanke på att en stor del av de mindre aktörerna är kvinnliga småföretagare. Det är anmärkningsvärt att detta problem inte får ett större utrymme i utredningen.

Dessutom innebär den ökade administrativa bördan som följer med offentlighetsprincipen en risk för snedvriden konkurrens om endast stora företag med administrativ kapacitet klarar av att leva upp till regelverket. Det är också viktigt att vara uppmärksam på de administrativa svårigheter offentlighetsprincipen kan innebära för företag med blandad verksamhet. Saco tycker att detta är viktiga aspekter som också måste beaktas i någon omfattning.

Sveriges akademikers centralorganisation
Med vänliga hälsningar

Lena Granqvist

Thomas Andrén